

<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fvipsoft.blob.core.windows.net%2Fcontest%2Fb693df2098b581c0b166dadf2a20697b.doc&psig=AOvVaw1ay01ZFk1GP-Gmd6R9UTWJ&ust=1713986028656000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAUQn5wMahcKEwjQws3shdmFAxUAAAAAHQAAAAAQBA> (дата звернення 18.04.2024).

Діана Матяш
студентка спеціальності 231 Соціальна робота
Олена Гончаренко
*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної
роботи і менеджменту соціокультурної діяльності*
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми

СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИТЯЧОГО ДОЗВІЛЛЯ

У статті висвітлено соціально-виховний потенціал дитячого дозвілля. Авторами визначено, що дитяче дозвілля виступає вагомим засобом соціалізації та всебічного розвитку дитини на основі вільного вибору видів діяльності. Схарактеризовано основні методи (ігрового тренінгу, театралізації, змагальності, імпровізації, соціокультурної анімації) та види (відпочинок, розваги, ігрова діяльність, свята, колективні справи, дозвілєві заходи, творчість) дитячого дозвілля.

Ключові слова: дитяче дозвілля, соціально-виховне середовище, ігрова діяльність, творчість.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині існування особистості відбувається в стрімкому, динамічному, неоднозначному сучасному світі, її розвиток має змістовну соціальну складову, яка суттєво впливає на соціальну стабільність. У зв'язку з цим, сучасних науковців цікавить розвиток особистості у сфері дозвілля, адже саме в дозвілєвій сфері людина самореалізується та саморозвивається. Через сферу дозвілля уможлиблюється зміцнення соціальних відносин і тому дозвілля набуває міцного потенціалу як засіб соціального виховання.

Одним із важливих напрямків соціальної педагогіки є розв'язання педагогічно доцільної організації вільного часу дітей, забезпечення їх змістовного дозвілля.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дитяче дозвілля – це частина вільного часу дитини, заповнена заняттями розвиваючого характеру, що охоплюють пізнавальну, творчу, фізичну та розважальну сфери особистості дитини. Набуваючи вигляду цілісної педагогічної поліфункціональної системи, дитяче дозвілля виступає вагомим засобом соціалізації та всебічного розвитку дитини на основі вільного вибору видів діяльності.

Дозвіллева робота покликана створювати повноцінне соціально-виховне середовище для дітей, задовольняти їх індивідуальні запити й потреби, розвивати здібності, сприяти їхній соціалізації й самореалізації. За своїм змістом дозвіллева діяльність є важливою стороною повноцінного духовного й фізичного формування особистості. Реалізація цього виду діяльності передбачає зміну й самозміну спрямованості розвитку дитячого колективу, орієнтує на гармонійний розвиток особистості.

Дозвіллева робота з дітьми є важливою складовою суспільного виховання підростаючого покоління. Вона підпорядкована таким загальним принципам виховання: суспільна спрямованість виховання, здійснення комплексного підходу у вихованні, зв'язок виховання з життям і досвідом дітей, виховання особистості в колективі, єдність вимогливості і поваги до вихованця, врахування вікових та індивідуальних особливостей та ін. Психологічною основою особистісного зростання в дозвіллевій діяльності виступає створення позитивних емоцій, максимальний прояв своїх творчих здібностей, зняття напруги. В процесі дозвіллевої діяльності, як правило, інтегрується три аспекти: пізнавальний, виховний і розважальний.

Визначимо методи дитячого дозвілля. *Метод гри та ігрового тренінгу.* Використовуючи цей метод, можна легко виявити симпатії та антипатії учасників (наприклад, дітей), кого вони обирають, кому віддають перевагу серед однолітків («Третій зайвий», «Джерельце», «Обручка» та інші). Гра виявляє знання та інтелектуальні сили людини (вікторини,

конкурси, інтелектуально-пізнавальні ігри та інші). Ігри демонструють рівень розвитку організаційних здібностей учасників, виявляють їх фізичні здібності: спритність, силу, витривалість та ін.

Метод театралізації. Дозвілля має незчисленну кількість сюжетів і соціальних ролей. Неформальне спілкування учасників дозвіллевої діяльності можна організувати у вигляді вечірки, «театральної вітальні», вечорниць, «святкового вечора» та ін. Метод театралізації реалізується через костюмування, особливий словник спілкування, дозвіллеві аксесуари, обряди, ритуали. Театралізація знайомить учасників з різними сюжетами життя.

Метод змагальності. Змагання – це стимулювання учасників дозвілля до творчого пошуку. Але є певне застереження. Якщо використовувати в дитячому дозвіллі даний метод, то дітей варто вчити «правильно» змагатися. Дитяче дозвілля дітей завжди емоційне, а значить, стимулює в учасників надзвичайні форми поведінки: азарт, хвилювання, ефект образи та ін. Наприклад, в процесі змагальних ігор може проявитися досить низька культура як учасників, так і вболівальників. Тут треба вчити дітей гідно оцінювати і сприймати перемогу суперника, а також гідно переживати поразку «своїх».

Метод рівноправного духовного контакту. Даний метод має за основу спільну діяльність учасників дозвіллевої діяльності (зокрема, дітей і дорослих) «на рівних» у всьому. Наприклад, учителі та учні стають рівноправними членами шкільних клубів, об'єднань, творчих колективів. Але в організації спільної дозвіллевої діяльності дітей і дорослих, яка ґрунтується на рівноправному духовному контакті, в той же час неможна забувати і про звану «червону лінію» (межа, за яку неможна виходити).

Метод ситуацій, що виховують. Цей метод є дуже доречним у процесі організації дитячого дозвілля, адже ситуація, яка виховує, – це спеціально створені дорослим (учителем, соціальним педагогом, аніматором) для дітей умови. Ситуації не повинні бути надуманими, вони

повинні відображати життя з усіма його протиріччями і труднощами. Дорослий навмисно створює лише умови для виникнення ситуації, а сама ситуація повинна бути природньою. Не останню роль для успішного використання цього методу відіграє несподіваність. Вихованець, який чекає на певну реакцію педагога, заздалегідь готується до опору і, якщо дії для нього несподівані, у більшості випадків приймає позицію педагога.

Метод імпровізації. Імпровізація – це дія, яка є неусвідомленою і не підготовленою заздалегідь, дія, яка здійснюється експромтом. В імпровізації закладений механізм імітаційної поведінки. Методи імпровізації протистоять методам репетиції, породжують азарт учасників, розвивають творчість.

У соціальній роботі з'явився новий напрям, який визначається також як метод і технологія соціальної роботи, – *соціокультурна анімація*. Аніматор – спеціаліст, який організує соціальну роботу з дітьми, молоддю та іншими віковими групами у вільний від навчання або роботи час (наприклад, під час відпустки, туристичної подорожі) шляхом залучення до рекреаційної діяльності, організації дозвілля. Соціокультурна анімація орієнтована на групову і колективну (масову) форми соціальної роботи.

Розглянемо провідні форми організації дитячого дозвілля. *Відпочинок* знімає втому і напруження, слугує для відновлення життєвих сил і моральної рівноваги. Він може бути пасивним або включати різні рівні та ступені активності. *Розваги* як дозвіллева діяльність має компенсаційний характер, виконує роль психологічної розрядки, емоційного розвантаження, забезпечує людині зміну вражень. Відпочинок і розваги можуть поєднуватися у *дитячих святах*. Свято завжди пов'язує минуле і сучасне шляхом урочистого перетворення дійсності, що слугує для оновлення ціннісних орієнтирів у переломні моменти історії індивідуального життя, де людина, хоча б і на невеликий термін, звільняється від повсякденних турбот, хвилювань, занурюється в емоційно

насичену атмосферу, відчуває підйом, отримує можливість відкритого вираження почуттів.

Дозвіллевi заходи – це події, заняття, ситуації в колективі, які організуються соціальним педагогом або кимось іншим для учасників з метою безпосереднього виховного впливу на них. Характерними для цієї форми соціально-виховної роботи є споглядально-виконавча позиція учасників та організаційна роль соціального педагога. *Колективні справи* – це спільна робота, важливі події, що здійснюється та організується членами дозвіллевого колективу на користь і радість комусь, в тому числі і для самих себе.

Гра – одна з найбільш ефективних форм організації дозвіллевої діяльності, яка чинить на дитину певний просвітницький та виховний вплив. Ігри – це уявна або реальна діяльність, яка цілеспрямовано організується у колективі з метою відпочинку, розваг, навчання. Більшості ігор притаманні такі правила: вільна розвиваюча діяльність; творчий, імпровізаційний характер діяльності; емоційна піднесеність діяльності; наявність прямих або непрямих правил. Незалежно від виду гри та умов її проведення, правила повинні відповідати низці вимог: правила повинні бути простими; гра повинна охоплювати всіх; гра повинна бути цікавою для всіх; гра повинна бути доступною для всіх учасників; завдання гри повинні бути однаковими за змістом й складністю для всіх.

Найбільш високий рівень дозвіллевої діяльності досягається у *дитячій творчості*. Творчість, яка відповідає глибинним та універсальним потребам дитини у самовираженні, перетворенні дійсності, пошуку, експериментуванні, пізнанні та зміні оточуючого світу, допомагає удосконалювати буття, ставлення до самого себе, створювати нове. Творча дозвіллева діяльність піднімає особистість дитини на нову сходинку – від споживача духовних цінностей до того, хто їх створює.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що дозвіллева діяльність є суттєвим важелем соціалізації зростаючої особистості. Ефективність

організації соціально-педагогічної роботи у дозвілєвій сфері залежить від ефективного використання багатого освітнього та виховного потенціалу дитячого дозвілля. Саме на дозвілля діти мають можливість реалізувати особистісні потреби, займатися улюбленою діяльністю, що приносить задоволення. Змістовність дитячого дозвілля є своєрідним культурним індикатором сучасного суспільства, який визначає духовний та естетичний розвиток як окремої особистості так і соціуму загалом.

Список використаних джерел

1. Воловик А. Ф., Воловик В. А. Педагогіка дозвілля. Харків: ХДАК, 2009. 323 с.
2. Дозвілля школярів: ігри, конкурси, розваги / упоряд.: Л. Шелестова, Н. Чиренко, Н. Чернякова. Київ: Шкільний світ, 2012. 126 с.
3. Ковальчук Т. І. Основи педагогічної дозвілєвої діяльності : навч. посіб. Ч. І. Київ: ДАКККіМ, 2010. 277 с.
4. Паскаль О. В. Соціальна робота у сфері дозвілля : навч. посібник. Одеса: Поліграф, 2007. 120 с.

Вадим Муляр

студент групи СРКз 20-1

Юрій Бриндіков

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Хмельницький національний університет

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ, СХИЛЬНИМИ ДО АСОЦІАЛЬНИХ ПОВЕДІНКОВИХ ВИЯВІВ

У статті зауважено на суспільних змінах, що негативно відобразились на якості життя неповнолітніх осіб. Останні нерідко намагаються досягнути намічених цілей, переступаючи межі закону. Висвітлено наукові погляди щодо визначення соціальної поведінки, вказано першопричини асоціальної поведінки неповнолітніх осіб. Здійснено наголос на потребі впровадження ефективних технологій соціальної роботи щодо ювенальних правопорушників. Рекомендовано вироблення новітніх та застосування діючих технологій соціальної роботи з ювенальними делінквентами задля попередження криміналізації молодого покоління.